

járulhat hozzá a technika az „e világ határain túl” mutató fenség esztétikai tapasztalatához.

BENKŐ KRISZTIÁN

(Szerkesztette Horkay Hörcher Ferenc és Szilágyi Márton, Ráció Kiadó, Budapest, 2011, 332 oldal, 3100 Ft)

SLAVOJ ŽIŽEK: *A törékeny abszolútum*

A Typotex Kiadó *Radikális gondolkodók* sorozatának legújabb darabjaként jelent meg korunk legnevesebb szlovén gondolkodójának, Slavoj Žižeknek először 2000-ben, angolul publikált műve *Törékeny abszolútum – avagy miért érdemes harcolni a keresztény örökségért?* címmel. Žižek író, szociológus, pszichoanalitikus, filozófus, Marx és a lacani pszichoanalízis híve, a ljubljana egyetem professzora, valamint számos amerikai és brit egyetem vendégprofesszora. Több kisebb lélegzetű írása után ez az első alkalom, hogy teljes művet olvashatunk tőle magyarul. E választás azonban jól reprezentálja Žižek gondolkodói habitusának összetettségét. Képet kaphatunk a szerző eszefuttatásainak merészen asszocia-

tív sokrétűségéről, ahogy például egy shellingi gondolatmenetet többek között Roberto Benigni *Az élet szép* című filmjének apafigurájával világít meg. Žižek ugyanis a legkevésbé sem az a szerző, aki megelégszik a szokványos témafelvetéssel vagy a hagyományos érvelés és tételmagyarázat sablonjaival. Kemény kritikával illeti napjaink olyan már-már evidensnek tűnő eszméit, mint a multikulturalizmus vagy a politikai korrektség. Ezt azonban korántsem öncélú módon teszi; bírálatukor minden esetben újszerű, a közkeletű vélekedésnek ellentmondó, ám jól argumentált megfigyelésekkel él. Ennek egyik kiváló példája a mű 2008-as, második angol nyelvű kiadásának előszava, amelyben – a pszichoanalízis szemszögéből legalábbis mindenképpen – meggyőzően érvel az izlám feminin volta mellett.

A kötet elsődlegesen a páli fordulat radikális baloldali felfogásának propagálására szolgál, amely nem titkoltan példaként tételeződik és követendő receptként kínálkozik, hogy segítője legyen a jó ideje melékvágányra szorult, ha még egyáltalán létező második út képviselőinek. Žižek nem kívánja átengedni a keresztény örökséget a konzervatívok vagy a fanatikusok számára. Ezen a téren elsősorban Jakob

Taubes, Giorgio Agamben és Alain Badiou nézeteire támaszkodik, de gondolatmenete itt is egyedi marad. Nem tartja problematikusnak a marxizmus és a kereszténység közötti lényegi hasonlóság felvállalását, sőt ebben véli megtalálni a 20. század végére erősen visszazorulóban lévő radikális baloldali eszmekört új erőre élesztő szellemi és morális muníciót. Összességében mégis inkább a liberális demokrácia és elsősorban a kapitalizmus minden irányú kritikáját olvashatjuk ki a könyvből olyan, látszólag egymás mellé nem illeszthető „esettanulmányok” tükrében, mint a délszláv háború, a diétás kóla fogyasztása, az emberi jogok vagy a neopogányság kérdésének szentelt mikroelemzések. Žižek nem tartja elfogadhatónak azt a folyamatot, ahogy a baloldali eszmék követői a kapitalista utat választják, vagy egy szerinte nehezen beazonosítható úgynevezett harmadik utat kívánnak kijelölni, amivel csak azt próbálják lelelni, hogy valójában csupán egyetlen út létezik: a kapitalizmus útja. Mindezen problémákat és jelenségeket a lacani pszichoanalízis fogalomkészletével írja le és elemezi, a német idealizmus filozófiai óriásaival, elsősorban Hegellel és Schellinggel támasztja alá, hogy aztán a kocsmai viccek és a filmvilág példáival tegye közérthetővé. A kötetet Kiss Lajos András utószava teszi teljessé, mely a žižeki gondolatme-

netet elsősorban a 20. század eszmétörténetének azon vonulatába helyezi, amely a marxizmus vallási és messianisztikus gyökereit vizsgálja és értelmezi.

A törékeny abszolútum egy intellektuális szempontból érdekesítő, a politikai és filozófiai gondolkodás hazai piacán mindenképpen üdítően újszerű olvasmány. Befogadhatóságát persze igen jelentős mértékben megkönnyíti a lacani pszichoanalízis fogalomkészletének valamilyen szintű ismerete.

LAJTAI MÁTYÁS

(Fordította Hogyinszki Éva és Molnár D. Tamás, Typotex Kiadó, Budapest, 2011, 318 oldal, 3200 Ft)

HARY JÓZSEF: *Az utolsó emberig* *Isonzói jelentés*

„Romhalmaz itt minden. Szerteszórva fekszenek a gránátűzbzen elpusztult, különböző ezredkekhez tartozó katonák hullái. Némelyik már meg van feketedve és felpuffadva. Ezek napok óta lehetnek itt, az állandóan 30 fokon felüli melegben, a folyton tartó harcok miatt nem jutott idő az eltakarításukra.” Ezek a sorok a pokolban íródtak 1917-ben. Egy napló sorai, melyeket dr. Hary József egykori járásbíró

fiatal géppuskás szakaszvezetőként vetett papírra egy olyan világról, amiről jobb, ha csak olvasmányélményként tudunk.

A mai ember számára elképzelhetetlen, ami az Isonzó folyó mentén történt. A szikár tények szerint az I. világháborúban, 1915. május 23-án Olaszország hadat üzent az Osztrák–Magyar Monarchiának,

és a hadüzenet után elkezdődött az olasz csapatok felvonulása a határvonalhoz. A Monarchia szomszédja már régóta igényt tartott egész Dél-Tirolra a Brenner-hágóig, Triest-re és környékére, Goriziára, egész Isztriára a szigetvilággal együtt, Dalmácia északi részére és a dal-

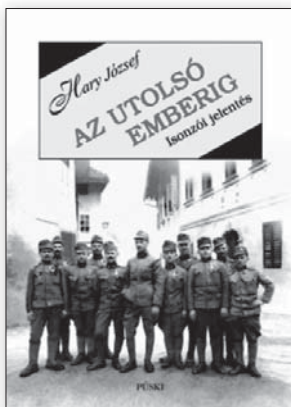
mát szigetekre. A háború kitérése után az olasz politika számára elérkezett a pillanat, hogy álmát valóra váltsa. Ennek első lépéseként az ország 1915. április 26-án aláírta a londoni egyezményt, melyben az antant elismerte Olaszország jogát az előbb felsorolt területekre.

A későbbi történések az Isonzó-csaták néven vonultak be a történelembe; ezekből szám szerint tizenkettő volt. A csaták legendává váltak, történetüket mint a hegyi harcászat alapját mind a mai napig tanítják az Egyesült Államokbeli West

Point katonai akadémián. Ezek a csaták az I. világháborúra leginkább jellemző felőlő harcok voltak, elengedhetetlen kellékeik a lövészárkok. Azonban míg a nyugati fronton az árokrendszer elkészítése a homokos, földes talajon rutinfeladatnak tűnt, addig a Júliai-Alpokban található isonzói fronton, mint minden,

ez is másképp volt. Itt a karsztos, mészköves terepen lövészárkot csak fúrással lehetett építeni, egyszerűen azért, mert itt föld nem volt, csak kő. Fúrni kellett, nyáron gyakran 40 fokos melegben, télen iszonyú hidegben, méteres hóban, sokszor akadozó vízutánpótlással, olasz repülőgép-támadások közepette.

Üres frázis, ha azt írjuk, elviselhetetlen megpróbáltatásokat kellett ott kiállni. A többség szinte gyerekként került ide, a tűzkeresztségen mindenki hamar átessett. Mindennapos volt, hogy az ember látta maga mellett meghalni gyerekkori barátját, ismerősét, menetelés közben bármerre nézett, emberi testrészeket, hatalmas vérfoltokat, halottakat látott. És a mindent elborító hullaszag, amely ellen – ahogy Hary József naplójában is olvashatjuk – csak úgy tudtak védekezni, ha orrukat

bedörzsölték fokhagymával. A napló sorait olvasva mindezt érezni lehet. A reménytelenséget, a kiszolgáltatottságot. A felettések, a hadtestparancsnokság primitív könyörtelenségét. Például azt, hogy a kavernák (sziklába vájt barlangok, óvóhelyek) fúrását sokáig parancsban tiltották, mert azt a gyávaság jelének tartották. Ehelyett felvezényelték a gyalogságot úgy a hegyoldalakra, hogy az semmilyen fedezékbe nem tudott vonulni az olasz tüzéség elől – talán nem szükséges részletezni az eredményt.

Fontos lenne, hogy életében mindenki legalább egyszer elzarándokoljon az Isonzóhoz, mai szlovén nevén Socához, és ne csak onnan ismerje e vidéket, hogy ott emlékezetes rafting-túrákat lehet tenni. Menjen el a számtalan, hatalmas katonatemetőbe, hajtson fejet azok előtt az emberek előtt, akik ugyanúgy éltek, szerettek, gyermeket neveltek, mint mi. És határtalanul sokat szenvedtek, mielőtt az idegen földbe kerültek. Menjen fel a ma is meglévő hegyi állásokba, és nézzen le a szédítő mélységbe. És vegyen egy nagy levegőt, és olvassa el ezt a naplót, amely a csodával határos módon maradt meg. Kötelező olvasmány.

TULOK PÉTER

(Piüski Kiadó, Budapest, 2011, 174 oldal, 1920 Ft)

Egy vidéki srác a gonosz birodalma ellen

Ronald Reagan 1911–2004

„Reagan elnöksége alatt Amerika [...] óriási győzelmet aratott. Utólag visszatekintve, az igazán érdekes kérdés az, hogy 1981-ben miért olyan kevesen látták ezt előre. Teljes vereséget szenvedtek azok, akik egy nemzedéken át az enyhülés rendszerének erényeit és stabilitását hirdették, és különös módon mindennek ellenére máig többekévébő ugyanúgy érvényesülnek a tudományos életben, mint annak előtte” – állapítja meg Norman Stone a Reagan-centenárium alkalmából Budapesten rendezett konferencia előadásait egybegyűjtő tanulmánykötetben. A vakság kontra éleslátás problematikája gyakran előkerül az írásokban, s a szerzők közül többen is egyfajta mítoszrombolásra vállalkoznak – a Ronald Reagannel kapcsolatos, leki-csinyló értelmiségi „mítoszokéra”. A hidegháborús elnök egyszerű cowboy-imidzse mögött ugyanis (amely kép kialakításán nem csupán a szovjet, de a nyugat-európai sajtó jelentős része is fáradozott) jóval nagyobb politikai tudatosság és kifinomultság rejlett, mint azt kritikusan láttatták vagy akár feltételezték.

A kor vezető (jellemzően baloldali) értelmisége azonban nem csupán egy személyt vagy az általa kö-